



НОВОЄВРОПЕЙСЬКА ДОКТРИНА ПРИРОДНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СВОБОДИ ЛЮДИНИ В МІЖНАРОДНО- ПРАВОВИХ АКТАХ

**ВДОВИЧИН Ігор Ярославович - доктор політичних наук, професор
кафедри держави і права Львівської комерційної академії**

УДК 342.7(4) "16/19"

В статті аналізуються духовно-інтелектуальні процеси Нового часу. Розкривається новоевропейська інтерпретація застосування доктрини природного права та її вплив на формування концепції забезпечення свободи особи людини в міжнародно-правових актах.

Ключові слова: Д. Лок, Ш.Л. Монтеск'є, природне право, свобода особи, міжнародно-правові акти.

Духовно-інтелектуальна напруга Нового часу неминуче сприяла індивідуалізації людського життя, утвердженню ідеї особистої свободи не тільки як права, але і як невідворотного обов'язку. Зрозуміло, що така важлива проблема не могла пройти поза увагою дослідників [1;2;8;9;11;18], і очевидно, перелік праць можна суттєво збільшити. Та слід зазначити, що інтерпретація природних прав людини, закріплена у міжнародно-правових актах, поступово відокремлюється від тих засадничих принципів, які перебували в її основі. Це обумовлює потребу сучасного аналізу тих зрушень, що їх забезпечили ідеї Нового часу у процесі формування європейської традиції свободи особи, співвідношенні прав індивіда і влади держави.

Історична наука вже на початку ХХ століття накопичила достатньо матеріалу, який свідчив про те, що переважна більшість так званих первинних цивілізацій, де б вони і в який би час вони не з'явилися – в Азії, Європі, Африці, Америці, у своєму розвитку проходили стадії виникнення, підйому,

апогею, застою, занепаду і розвалу. Лише християнській західноєвропейській цивілізації вдалося вирватися за межі замкнутого циклу, властивого усім цивілізаціям рентної формації, і набути риси іншої, більш високої, капіталістичної формації, яка підкоряється іншим законам функціонування і розвитку [16, с. 30]. На нашу думку, основним фактором, який зумовив такий напрям історичного розвитку є вищий ступінь свободи, що дозволяє індивіду робити неплановані владою кроки, не завжди раціональні, та все ж переважно розширюючи можливості людини завдяки ускладненню духовного життя, набуттю технічних засобів що уможливають виживання такої кількості людей, якої б вже не втримала первісна природа

Модний на теперішній момент постмодерний підхід характеризується ставленням під сумнів усіх спроб оперти право на свободу на будь-які абсолютні підвалини: чи то релігійні, чи то раціональні. Заперечується досягнутий не одним тисячоліттям інтелектуального пошуку та гіркою історичною досвідом висновок – відсутність ustalених критеріїв ще не означає наявності свободи. Радше ми маємо справу з «парадоксом свободи», коли необмежена свобода стає підґрунтям для утвердження диктатури. При такому перебігу подій ми не просуваємось вперед а радше повертаємось у природний стан людської спільноти, змодельований Т.Гобсом, при якому дійсно неможливе накопичення матеріальних

і духовних цінностей, як і існування цивілізації загалом. Власне раціональність, яку утверджував Новий час, в першу чергу, стосувалась влади. Влада однозначно повинна керуватись у своїх діях раціональними засадами, інакше в її існування немає сенсу, що надає право громадянам на заміну влади. Влада є фактором, необхідним для функціонування суспільства, але діяти вона повинна в жорстко визначених для неї законами межах. Основа державно-правової раціональності Нового часу – сумнів щодо здатності влади до самообмеження, але й індивід теж схильний до афектних дій. І Новий час робить висновок: максимально, наскільки це можливо і необхідно, раціоналізувати діяльність особи може тільки його свобода. А реального змісту свобода набуває в суспільстві, яке надає індивіду певні гарантії безпечного існування, запроваджуючи загальнообов'язкове право, що обмежує свавілля, як влади, так і особи.

Уже шістнадцяте століття, яке є переломним моментом між Середньовіччям і Новим часом, запропонувало відповідні ідеї. У зовнішніх формах воно ще демонструє певну застиглість, та політико-правова думка – переконаність у змінності світу і у праві людини на це – і визначає вектор цих змін і свободу людини. Одним із перших це продемонстрував Етьєн Ла Боесі у праці «Роздуми про добровільне рабство», піддавши гострій критиці тиранію абсолютної влади і обґрунтувавши ідею природної рівності людей і природності(законності) прагнення людей до свободи: «Та, справді, лише неук може роздумувати над тим, чи свобода є явищем природним, бо нікого не можна тримати в рабстві, не завдаючи йому шкоди, і нічого нема на світі, що більше суперечило б людській природі, як така образа» [3, с. 119]. Але якщо погляди Е. Боесі, незважаючи на усю їх щирість захоплення свободою, виглядають спрощеними, особливо з огляду на складний характер взаємовідносин особи і держави, то голландський мислитель Г. Гроцій піддає їх більш уважному аналізу, виходячи з ідеї суспільного договору: «Держава ж є досконалий союз вільних людей, укладений заради дотримання права і спільної користі» [5, с.

72]. Таким чином, Г. Гроцій намагається обґрунтувати природний характер зв'язку між свободою особи і змістом функціонування держави. На його думку, держава запроваджена для забезпечення суспільного спокою, і відповідно вона має певні права щодо особи, в тій мірі, в якій це необхідно для втілення змісту існування держави. Держава повинна діяти, виходячи з існування природних прав людини, і власне захист права є одним із завдань утворення і діяльності держави.

На відміну від Г.Гроція, Т.Гобс був переконаний в абсолютно позитивній ролі держави, яка навіть у деспотичній формі є кращою порівняно зі станом первісної свободи, суть якої, на думку Т.Гобса, – «війна усіх проти усіх». У природному стані немає загальної влади і немає закону – «людина людині – вовк». Але люди наділені інстинктом самозбереження, і з метою миру і безпеки вони відмовляються від своїх природних прав на користь утворюваної ними шляхом договору держави. «Поза державою – панування пристрастей, війна, страх, бідність, мерзенність, дикість, у державі – панування розуму, мир, безпека, багатство, благо, взаємодопомога, витонченість, наука, доброзичливість» [4, Т.1., с. 374]. Згідно з концепцією Т. Гобса, кожна людина при утворенні держави погоджується відмовитись від власних прав на абсолютну свободу в тій мірі, в якій це необхідно для забезпечення миру і безпеки, і задовольнитись таким ступенем свободи по відношенню до інших людей, який би вона допустила в інших людях по відношенню до себе. Т. Гобс однозначно і послідовно виступав за рівність прав, свобод і обов'язків між громадянами. Та щодо взаємовідносин між державою і громадянином такої рівності немає. На його думку, держава повинна володіти по відношенню до підданих абсолютною владою. Він зазначав, що ті, хто скаржиться на зазначені утиски, не приймають до уваги, що становище людини завжди пов'язане з тою чи іншою незручністю і що величезні утиски, які може інколи відчувати народ при тій чи іншій формі правління, зaledве чутливі порівняно з тими лихами і жахливими нещастями, «які є супутниками гро-

мадянської війни, чи з тим розпашілим станом безвладдя, коли люди не підкоряються законам і не визнають над собою ніякої примусової влади, стримуючої їх від грабунку і помсти» [4, Т.2., с. 143]. Т. Гобс не конкретизував форму державного устрою, та «суверен, на його думку, повинен мати достатньо влади для покарання порушників закону, оголошення війни і укладання миру, здійснення правосуддя, встановлення законів про власність та інших заходів, необхідних для здійснення завдань держави. Таким чином, суть врядування зводиться до встановлення і підтримки верховної влади, але не свободи індивіда, як приватної особи. Також він вважав небезпечною для стабільного існування організованої людської спільноти ідею, що державним законам повинні підлягати ті, хто наділений верховною владою.

Така категоричність суджень щодо захисту доктрини, необмеженої правом влади держави над підданими, вже не поділялась і сучасниками. Так, Б.Спіноза, характеризуючи право верховної влади по відношенню до підданих, виокремив два моменти: з одного боку, після переходу від природного стану до громадянського і запровадження держави не можна кожному громадянину жити на власний розсуд і самому собі бути суддею; з іншого боку (у чому суть розбіжностей поглядів Т.Гобса і Б.Спінози), природне право кожного в громадянському стані (тобто державному) не припиняється. Хоча слід враховувати, що позиція Б.Спінози теж була неоднозначна, він виходив з поняття сили, яка власне і визначає межу природного права. Б. Спіноза писав: «Але оскільки ми показали, що природне право визначається тільки могутністю кожного, то, отже, стільки кожний виділяє іншому від своєї могуті (з примусу чи добровільно), скільки ж він неодмінно поступається іншому й зі свого права, і верховне право над усіма має той, хто має вищу владу, завдяки якій він може всіх примушувати силою і утримувати страхом вищого покарання, якого всі бояться. Це право, звичайно, він утримує тільки доти, доки він зберігатиме цю могуті, здатність здійснювати все, що він хоче» [17, с. 170–171]. Водночас він слушно наголошував

на психологічних проблемах свободи особи, на схильності людей до нерациональних, афектних дій. Ще одним важливим моментом у поглядах Б.Спінози була думка, що люди нерідко самі відмовляються від свого права користуватися свободою. Згідно з поглядами Спінози, поза сферою права держави (тобто поза державним втручанням в життя і справи громадян) перебувають здатність до суджень, свобода совісті, питання взаємної любові і ненависті людей, право людини не свідчити проти самого себе.

Ще більш послідовне і чітке обґрунтування ідея невідчужуваності природної (власної) свободи і природних прав людини знайшла своє відображення у творчості англійського мислителя Д.Лока. Мислитель беззастережно визнає існування природних прав, ігнорування яких є підставою для невизнання підданими права даної влади ними управляти. До них він відносив у першу чергу, право людини на власність, свободу і життя. Він вважав, що людина породжує власність своєю власною особою. Суть власності визначає «труд її тіла і праця її рук», які належать лише людині, «завдяки своїй праці вона приєднує до нього [предмету праці] щось таке, що виключає загальне право інших людей» [10, Т.3., с. 277]. Відповідно, власність не може існувати без держави, базованої на праві, а сила держави, її можливість забезпечити право і закон залежать від створеної громадянами власності, яку вони можуть привласнювати і відчужувати за власним вибором. Тому це спонукає громадян свідомо підкорятись закону, встановленому державою, якщо він не суперечить їх природним правам.

Загалом у концепції Д.Лока принципового значення надається необхідності забезпечення свободи особи, без чого, зауважує він, не можуть бути гарантовані і реалізовані інші права громадян. Втрачаючи власну свободу і попадаючи в залежність від абсолютної, деспотичної влади, людина тим самим ставить під загрозу як свою власність, так і свою безпеку і життя. Сучасні зміни в житті суспільства, які виявилися, в першу чергу, у зростанні кількісних вимірів благополуччя і комфорту, викликали і певну корекцію щодо поглядів на обмежуючі

фактори людської свободи. Досить швидко з'ясувалося, що однією з основних нових небезпек для свободи стає неприйняття ідеї непевності буття. Комфортне життя, орієнтоване на споживання, породжує власні загрози свободі людини, зауважені мислителями: «Небезпека полягає у тому, що таке суспільство, засліплене надміром своєї зростаючої продуктивності і гладким функціонування безмежного процесу, не зможе визнати власної марноти – марноти життя, яке “не закріплює чи не усвідомлює себе в будь-якому предметі, що триває після завершення праці”» [2, с. 102]. Сучасна людина знову повинна давати відповідь на питання, чи потрібна їй свобода, цінність якої не завжди є очевидною, виходячи з критеріїв її персонального матеріального благополуччя. Іншими словами, необхідність не заперечує, а обумовлює свободу, як в суто інституційному виразі, створюючи об'єктивне поле для реалізації свободи, і водночас необхідність, як складність буття, формує людину, змушуючи її діяти відповідально, іншими словами, роблячи її раціональною. У цьому зв'язку Д. Лок розмежовує свободу і свавілля. Неприборкана воля чи свавілля полягає у здатності людини діяти поза або й всупереч голосу розуму, очевидно, що така дія не може бути названа правдиво вільною. Д. Лок стверджує: «Отже, попри всі хибні тлумачення, метою закону є не скасування чи обмеження, а збереження та розширення свободи» [10, Т.3., с. 293]. Таким чином, на нашу думку, він долає два основних закиди щодо новоєвропейського тлумачення свободи особи у стосунках з державою – по-перше, щодо абсолютизації розуму. Як бачимо, мова йде не про абсолют індивідуального розуміння, а радше про культурну практику спільноти, закріплену в законі. І по-друге, логічно і змістовно пов'язане з цим заперечення твердження, що будь-яка писана норма є законом, навіть якщо вона суперечить здоровому глузду, тобто закріпленій завдяки позитивному життєвому досвіду традиції. В іншому випадку це не закон, а свавілля, що набуває масового і організованого характеру, і стосується не окремого індивіда, а суспільства загалом. Для Д. Лока безпе-

кою, що загрожує свободі людини, її невідчужуваним правам є вже деспотизм влади держави. І обмежити його можна завдяки застосуванню принципів розподілу влади і правомірності спротиву усяким незаконним виявам влади. Д. Лок аргументовано запропонував застосовувати інституційний механізм поділу влади на законодавчу і виконавчу. Свого класичного вигляду ідея розподілу влади з метою забезпечення свободи особи набуло у вченні Ш.Л. Монтеск'є (1689-1755). Щодо самого поняття свобода, то Ш.Л. Монтеск'є зауважує: «Немає слова, яке б отримало стільки різноманітних значень і справляло б настільки відмінні враження на роздуми, як слово “свобода”» [12, с. 288]. На думку Ш.Л. Монтеск'є, політична свобода має місце лише при поміркованих правліннях. Утім, політична свобода, підкреслював він, полягає не в тому, щоб мати можливість робити те, що заманеться. «У державі, тобто в суспільстві, де є закони, свобода може полягати лише у тому, щоб мати можливість робити те, що слід хотіти, і не бути примушеним робити те, чого не слід хотіти...Свобода є правом робити те, що дозволено законами. Якщо б громадянин міг робити те, що цими законами заборонено, то в нього не було б свободи, так як те ж саме могли б робити й інші громадяни» [12, с. 289]. Для характеристики взаємозв'язку держави і особи важливе місце має положення Ш.Л. Монтеск'є про необхідність врахування двох аспектів політичної свободи – у її відношеннях як до державного устрою, так і до громадянина. У своєму першому аспекті політична свобода, згідно з Монтеск'є, запроваджується чітким розподілом влади на три гілки (законодавчу, виконавчу і судову); другий же аспект політичної свободи полягає в безпеці громадян. Щоб не було можливостей для зловживання владою, підкреслював Монтеск'є, необхідно застосовувати такий порядок функціонування державних інститутів, при якому різні влади могли б взаємно стримувати одна одну. Він виступав за такий державний устрій, при якому нікого не будуть примушувати робити те, до чого його не зобов'язує закон, і не будуть заважати робити те, що закон йому дозволяє.

Особиста свобода і безпека громадян значною мірою, на думку Монтеस्क'є, залежать від доброякісності кримінального законодавства. «Якщо, – зауважує він, – не захищена невинуватість громадян, то не захищена і свобода. Знання про найкращі правління, якими слід керуватися при кримінальному судочинстві, важливіші для людства всього іншого у світі» [12, с. 318].

Загалом, важливим етапом у юридичному закріпленні прав людини стало XVII – XVIII ст., коли були прийняті Англійська петиція про права (1628 р.); Англійський Білль про права (1689 р.); Американська декларація про незалежність (1776 р.). Декларація незалежності закріпила такі природні права: а) право на життя, свободу, недоторканість, власність, щастя і безпеку; б) право на знищення уряду, що не задовільняє інтересам народу; в) ідея суверенітету народу; г) принцип розподілу влад; д) право народу на вибір такої форми правління, що відповідає його інтересам; є) ідею про те, що уряд лише слуга народу і повинен діяти в інтересах народу [9, с. 47]. Більш чіткого закріплення ці права набули у Біллі про права (1791 р.) – перших десяти поправках до Конституції США. У цьому переліку необхідно назвати й українську Конституцію Пилипа Орлика (1710 р.) – першу демократичну Конституцію у світі, яка гарантувала багато прав і свобод. Водночас, розуміння прав людини було досить обмеженим. Навіть Томас Джефферсон, автор американської Декларації про незалежність, не закликав до негайного визнання рівності жінок, рабів та індіанців.

Декларація незалежності проголошувала: «Ми вважаємо самоочевидними наступні істини: усі люди створені рівними і наділені своїм Творцем певними невід'ємними правами, до числа яких відноситься право на життя, свободу і на прагнення до щастя. Для забезпечення цих прав люди створюють уряди, справедлива влада яких засновується на згоді керованих. Якщо ж дана форма державного правління стає руйнівною для цієї мети, то народ вправі змінити його чи ліквідувати і організувати нове управління в заснованих на таких принципах і з такою організацією влади, які, на думку цього народу, повинні найкращим чином

забезпечувати його безпеку і благополуччя» [6, с. 167]. З відстані вже нагромадженого історичного досвіду, їх погляди видаються надто оптимістичними, сповненими впевненості у швидкому сприйнятті ідей свободи усіма без винятку (чи майже всіма), хоча не можна не погодитися з думкою одного з ідеологів американської революції Т. Пейна: «Якщо твердити, що якийсь народ не придатний для свободи, то це те ж саме, що сказати ніби народ сам вибрав собі бідність і що йому більше подобається стогнати від податків, аніж не відчувати цього тягара. Це лише служить доказом того, що ті, хто при владі, непридатні керувати цим народом» [14, с. 145].

Тверезо оцінюючи людську природу, найбільш далекоглядні мислителі робили висновок, що ідеальна влада, ідеальна держава, ідеальні люди не існують і створити їх неможливо. Тому вони пропонували зважені рецепти впорядкування відносин особи і держави, які, виходячи із суперечливої природи людини, дозволяли б сформуванню для держави достатньо важелів впливу і водночас не допускати втрати особою власної суб'єктності. Подібні закиди висуваються і батькам-засновникам США щодо непослідовності, бо не ліквідували моментально рабство, не надали усім відразу рівні виборчі права... Та чи на практиці це призвело б до утвердження прав і свободи людини?

Ще одна видатна постать – І. Кант, ідеолог правової держави, який ставив свободу людини за основну цінність і водночас визнавав неможливість на раціональних засадах обґрунтувати вищі цінності, які є питанням власного морального вибору людини. Він суттєво обмежив простір для маніпулювання людиною, бо вона наділена свободою і від цього тягару-відповідальності вона не може звільнитись. Вона сама здійснює вибір, приймає рішення. Та сили її не безмежні, і забезпечення цієї свободи потребує певних інституційних механізмів. Це може бути здійснено тільки у випадку надання взаємовідносинам між державою і особою правового характеру. Тільки у межах правової держави, де здійснено розподіл влад і панує право, на думку І. Канта, са-

мова однієї людини може бути узгоджена і суміщена із самоволею іншої особи із врахуванням вимог всезагального закону свободи. Підкреслюючи важливість суб'єктивної сторони свободи, Кант писав: «Всезагальний правовий закон проголошує: чини зовнішньо так, щоб вільне виявлення твоєї сваволі було сумісне зі свободою кожного, згідно із всезагальним законом» [7, Т.4., Ч.2, с. 140]. Свобода людини, таким чином, поєднує сферу розуму, який здатен усвідомлювати узалежнення людини від чуттєвого досвіду і не погоджується сприймати себе тільки як емпіричну реальність, і у той же час – суб'єктивну оцінку реальності надає індивід. Бути вільним – означає не бути виключно залежним від тих причинних спонук поведінки, які цілковито зумовлюються тілесними бажаннями та їх об'єктами. У ситуації об'єктивного детермінування волі особи не може йтися про власне вільну волю. Свобода має місце лише тоді, коли виникає автономія власної волі. На думку Канта, суто емпірична основа розуму, що постає як спричинювана винятково зовнішнім впливом, усуває моральні засади індивіда і не може слугувати поясненням людської свободи. Чуттєвий досвід людини є завжди обмежений і неповний, відповідно універсальність і всезагальність законів, що конструюються науковим мисленням, може мати лише інтелектуальну(розумову) природу, бо розум функціонує на основі понять і категорій, що мають універсальний і необхідний характер і не можуть залежати від волі суб'єкта. Породжені розумом поняття і категорії в основному є чинником прогресу фізики та функцією матеріальних взаємовідносин. Свобода здійснюється, в першу чергу, через виникнення дійсності людської відповідальності, базованої на поняттях морального закону, адже свобода – це зовсім не хаотична дія, що може містити неконтрольовані руйнівні наслідки. Індивід, як автономна моральна істота, стає вільним, тому що він є основним законодавцем власної поведінки з погляду на її універсальне моральне значення. Свобода людини має сприяти автономії кожного, що стає єдиною своєю метою, сприйнявши тягар свободи-відповідальності. Таким чином

була запроваджена нова основа розуміння свободи, означена загальною критикою емпіризму і досвіду, як не самодостатнього підґрунтя для активності і розуму, і суспільства. Тобто спроби марксизму опертись на «науковість» і «раціональність», як остаточні істини, вже застерігались І. Кантом, як необґрунтовані. Це обумовлено здатністю людини долати емпірично обумовлені факти й речі і непокоїтись ментальними образами(уявою) моральних ідеалів і особистих цілей. Кант знав, що світ складний і багато в чому не передбачуваний, але також він знав, що діяти так, як того хтось просто хоче (сама особа, її правитель чи духовний кумир), – це ще не вияв трансцендентної сутності свободи, яка в суспільстві наповнюється ціннісними знаннями [8, с. 152]. Російський дослідник З. Малахов слушно зауважує: «Ціннісний стан людини загалом позитивний, оскільки він свідчить про визнання нею можливості свого існування як людини. Людина існує у світі як цінність» [11, с. 182].

Наступним етапом у розвитку прав людини стало ХХ ст., і можна припустити, що цей розвиток ще не досяг кульмінації. Термін «права людини» (англ. human rights) було вперше вжито відносно недавно – у 1942 р., коли 26 держав-союзниць у Декларації Об'єднаних Націй висловили своє тверде переконання в тому, «що повна перемога над ворогами є дуже важливою для захисту життя, свободи, незалежності та релігійної свободи, а також для забезпечення прав людини і справедливості як на власній території, так і на інших територіях» [1, с. 21-22].

Цей термін замінив термін «природні права» (англ. natural rights) і пізніший термін «права чоловіка» (англ. rights of man), який не завжди сприймався як такий, що включав права жінок. Спроби тоталітарних режимів втілити моделі ідеальних устроїв, у яких подолано людську недосконалість, спонукала світове співтовариство не тільки звернути увагу на ідею природних прав людини, а й надати їй форми правового акту.

За міжнародним правом, права і свободи особи визначаються через права і свободи людини [19, с. 351], що закріплюється

такими документами, як Загальна декларація прав людини (1948 р.) і Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини (1950 р.). Отже, функцією державної влади є забезпечення відповідності наявних у суспільстві відносин нормам права та практиці. У правових відносинах у свою чергу, втілюється ціннісний потенціал громадянської спільноти (як відомо, етичні і правові відносини завжди частково перетинаються) [18, с. 85]. Після Другої світової війни поняття прав людини значно збагатилось і було детально розроблене з прийняттям «Загальної декларації прав людини» 1948 р., «Європейської конвенції про захист прав людини й основних свобод» 1950 р. У 1966 р. було прийнято «Міжнародний пакт про громадянські та політичні права» і «Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права» [15]. Ці два Міжнародні пакти з прав людини та «Загальну декларацію прав людини» часто називають Міжнародною хартією (або Міжнародним біллем) прав людини. Отже, основні права людини — це універсально визнані цінності, закріплені міжнародними конвенціями та практикою держави.

Водночас не припиняються дискусії між прихильниками ідеї універсальності прав людини і тими, хто є прихильниками ідеї культурного релятивізму (відносності) прав людини. Найбільш вдалим є підхід, який умовно можна окреслити як слабкий культурний релятивізм прав людини, оскільки він дозволяє певні обмежені відхилення від «універсальних» стандартів прав людини, в основному на рівні форми, механізму реалізації, тлумаченні щодо застосування в інших культурно-цивілізаційних умовах, оскільки жодний радикальний підхід не є оптимальним. Таким чином, при певних обставинах, права людини можуть бути краще втілені у суспільствах, що декларують станові чи релігійні обмеження, ніж у тих, де проголошується загальна рівність і справедливість. Права людини є передусім універсальними, але реально в практиці слід враховувати можливість їх реалізації з урахуванням культурних та релігійних традицій. Україна прагне узгоджувати свої стандарти щодо прав людини

з універсальним підходом до них. Основним юридичним документом, який визначає права, свободи людини, громадянина, є Конституція України. Також важливе місце належить міжнародним правовим актам, у першу чергу, «Загальній декларації прав людини», «Міжнародному пакту про економічні, соціальні і культурні права» і «Європейській конвенції з прав людини», яка набрала чинності в Україні 11 вересня 1997 р.

Новоевропейське бачення свободи базується на поєднанні двох феноменів – раціональності та моральної цінності. Пропонована багатьма сучасними дослідниками відмова від цих сутнісних підвалів людської цивілізації, як ненадійних і плінних, означає повний її крах, замінником якого неминуче є тоталітарне суспільство, бо людство навряд чи погодиться просто зникнути. Таким чином, вибір майбутнього і відповідальність за його наслідки є невід’ємною долею людини. Свобода не гарантована, але можлива.

Література

1. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: теорія і практика / М. Антонович. – К.: Вид. Дім «Києво – Могилянська Академія», 2007. – 324 с.
2. Арендт Ганна. Становище людини / Ганна Арендт / Перекл. з англ. М.Зубрицької; Центр гуманітарних досліджень Львів. держ. ун-ту ім. І.Франка. – Львів, Літопис, 1999. – 254 с.
3. Боесі Е. де ля. Міркування про добровільне рабство / Етьєн де ля Боесі // Всесвіт. – 2000. – № 9/10. – С. 115–129.
4. Гоббс Т. Сочинения : в 2-т. / Томас Гоббс. – М. : Мысль, 1989. – Т.1. – 622 с., 1991. – Т.2. – 735 с.
5. Гроций Г. О праве войны и мира. Три книги, в которых объясняются естеств. право и право народов, а также принципы публичного права / Гуго Гроций ; пер. с лат. А.А. Саккети ; [вст. ст. А. Желудькова, с. 6–38]. – М.: Госюриздат, 1956. – 868 с.
6. Декларация независимости Соединенных Штатов Америки 4 июля 1776 // Конституции и законодательные акты буржуазных государств XVII–XIX в.в.: сборник документов. – М. : Гос. Изд-во

АНОТАЦІЯ

У статті аналізуються духовно-інтелектуальні процеси Нового часу. Розкривається нововіропейська інтерпретація застосування доктрини природного права та її вплив на формування концепції забезпечення свободи людини в міжнародно-правових актах.

SUMMARY

In article are analyzed a spiritual and intellectual Modern period processes. Modern period interpretation of implamentation of natural low doctrin and its influence on formation of individual fredom conception in international law acts is revealed.

юрид. лит., 1957. – С. 167–170.

7. Кант И. Сочинения : в 6 т. / Иммануил Кант ; [под общ. ред. Валентина Фердинандовича Асмуса и др. Вступит. статья Т. Й. Ойзермана, с. 7–49]. – М. : Мысль, 1963–1966. – 1963. – Т. 1. – 543 с. ; 1964. – Т. 2. – 510 с. ; 1964. – Т. 3. – 799 с. ; 1965. – Т. 4. – Ч. 1 – 544 с. ; 1965. – Т. 4. – Ч.2. – 478 с. ; 1966. – Т. 5. – 564 с. ; 1966. – Т. 6. – 743 с.

8. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теорія і некласичних інтерпретаціях : Монографія / Анатолій Карась. – Київ ; Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 520 с.

9. Колодій А.М. Права людини в Україні: Навч. посіб. / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 348 с.

10. Локк Д. Сочинения в 3-т. / Д. Локк. – М.:Мысль, 1985. – /Философ. Наследие. Т.93. Т.1. –1985. – 621с.; Т.2. – 1985. – 560 с.; Т. 3. – 1988 с. – 688 с.

11. Малахов З. Міф про правові цінності / З. Малахов // Право України. – 2012. – № 3. – С. 180-186.

12. Монтескьє Ш.Л. Избранные произведения / Шарль Луи Монтескьє; общ ред. и вст. ст. М.П. Баскин. – М. : Гос. изд-во по-

лит. лит., 1955. – 798 с.

14. Пейн Т. Права людини / Томас Пейн ; пер з англ. І. Савчака ; Центр гуманіст. дослідж. Львів. нац. ун-ту ім. І.Франка. – Львів : Літопис, 2000. – 283 с.

15. Права людини. Міжнародні договори України. Декларація, документи / Упоряд. Ю. К. Качуренко. – К.: Наук. думка, 1992. – 199 с.

16. Селезнев А.М. Проблемы стадильности всемирно-исторического процесса.// Вестник МГУ. Философская серия. 2003.№6 сс21-34(с.30)

17. Спіноза Б. Богословсько-політичний трактат / Бенедикт Спіноза ; пер. з лат. В. Литвинова ; вст. слово В. Литвинова. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2003. – 237 с.

18. Хазратова Н.В. Психологія відносин особистості й держави: Монографія / Н.В. Хазратова. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім.. Лесі Українки, 2004. – 276 с.

19. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол) та ін. – К.: Укр. енцикл. Т.4. Н-П. – 2002. – 720 с.